

4.03.2022

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Autor: Andrzej Edward Godek

Tytuł rozprawy doktorskiej: „Muzyka żałobna w klasztorach bernardyńskich w II połowie XVIII w. na terenach Rzeczypospolitej”

Promotor: dr hab. Jakub Kubieniec, prof. UJ

Data przygotowania streszczenia: 24 lutego 2022 r.

Dysertacja poświęcona została zagadnieniu muzyki żałobnej wykonywanej i komponowanej przez bernardynów na terenach Rzeczypospolitej w II połowie XVIII w. Praca została podzielona na pięć rozdziałów i poprzedzona obszernym wstępem.

W pierwszym rozdziale przybliżona została historia Zakonu Braci Mniejszych oraz źródła ruchu obserwanckiego, a także jego rozwój na terenach Rzeczypospolitej. Przedstawiono także osiemnastowieczną strukturę administracyjną bernardynów, której organizacja miała bezpośrednie przełożenie na rozprzestrzenianie się badanego repertuaru.

Rozdział drugi poświęcony został kulturze muzycznej bernardynów. Omówiony został w nim repertuar pseudochorałowców śpiewów zawarty w bernardyńskich rękopiśmiennych księgach liturgicznych; zanalizowana została także praktyka wykonawcza oraz działalność skrytorska, ustalono ponadto personalia 30 skryptorów aktywnych w XVIII w. W oparciu o źródła zgromadzone w zbiorach polskich, litewskich, białoruskich oraz ukraińskich przedstawiono także informacje biograficzne o organistach i organmistrzach bernardyńskich, a wreszcie o kompozytorach działających w tym środowisku. W przebadanych rękopisach odnaleziono wzmianki poświadczające twórczość kompozytorską sześciu znanych z nazwiska bernardynów: o. Feliksa Południka, o. Kleofasa Bochnika, o. Ferdynanda Widerlechnera, o. Justyna Shejbała, o. Szymkiewicza oraz o. Paschalisa Turczyńskiego. Spośród nich o. Południk, o. Szymkiewicz oraz o. Widerlechner skomponowali msze żałobne. Większość zachowanych kompozycji prezentuje natomiast twórczość anonimową. Ostatni podrozdział poświęcony został działalności kapel bernardyńskich (m.in. w Sokalu, Budslawiu oraz Kalwarii Zebrzydowskiej), a także innych zespołów muzycznych aktywnych w XVIII w. przy klasztorach obserwanckich (m.in. trębacze w Dubnie).

W kolejnej części dysertacji omówiono jednogłosowy repertuar chorałowy zawarty w rękopiśmiennych księgach liturgicznych. Najwięcej uwagi poświęcono jednakże wielogłosowym mszom żałobnym znanym ze źródeł bernardyńskich. W wyniku przeprowadzonej kwerendy odnaleziono 20 takich mszy, z czego aż połowa zachowana jest

niekompletnie. Na twórczość tę składają się dwu- oraz trzygłosowe kompozycje requiem. Niektóre z nich zawierają ponadto partię organową. Wielogłosowość omawianego repertuaru realizowana jest przede wszystkim poprzez zastosowanie równoległego ruchu tercji oraz sekst. Wśród badanych kompozycji znalazły się także pseudochorałowe opracowania sekwencji *Dies irae*, antyfony *Salve Regina*, a także responsorium *Libera me*, którego szczególnie popularnym w epoce przykładem była melodia notowana w źródłach jako „*Libera Kielcense*”.

Rozdział czwarty poświęcony został *officium defunctorum* w środowisku osiemnastowiecznych bernardynów. Rozważaniami w części tej objęto również wielogłosowe śpiewy egzekwialne, wśród których najliczniej zachowały się również opracowania antyfony *Salve Regina* oraz responsoriów *Libera me* i *Ne recorderis*.

W ostatnim rozdziale zamieszczone zostały informacje o wykonywaniu utworów bernardyńskich przez inne zakony i zgromadzenia. Rozważaniami objęto także uprawianie przez nie zbliżonej stylistycznie twórczości, a także opracowania utworów znanych ze źródeł obserwanckich. Owe badania nad recepcją kompozycji bernardyńskich dowodzą, że omawiany repertuar odegrał istotną rolę w kształtowaniu muzyki żałobnej wykonywanej w II połowie XVIII w. na terenach Rzeczypospolitej.

Andrzej Godek

4.03.2022 r.

Summary of doctoral dissertation

Author: Andrzej Edward Godek

Dissertation title: 'Funeral music in Polish convents of Bernardines in the 2nd half of the 18th century'

Supervisor: dr hab. Jakub Kubieniec, prof. UJ

Date: 24th of February 2022

The subject of the doctoral thesis is funeral music performed and composed by the Bernardines in the territory of the Commonwealth in the 2nd half of the 18th century. Discussed issues were divided into five chapters.

The first, introductory chapter presents the history of the Order of Friars Minor, the origin of the observant movement as well as the development of the order in Poland. An important aspect of this issue is the presentation of the administrative structure of the Bernardines, which had a direct impact on the spread of the studied repertoire.

The second chapter discusses the musical culture of the Bernardines. The majority of the repertoire written down in liturgical books is *canto fratto*. This repertoire became the subject of the studies together with performance practice and the activity of the writers of such liturgical manuscripts. The personal details of 30 copyists working in the 18th century were given. Based on the sources gathered in Polish, Lithuanian, Belarusian and Ukrainian collections, biographical information about convent organist, organ builders and composers active in 18th century were also presented. Studied manuscripts allowed to discover the names of six Bernardine composers: Feliks Południk, Kleofas Bochnik, Justyn Shejbal, Szymkiewicz, Ferdynand Widerlechner and Paschalis Turczyński. Among them Południk, Szymkiewicz and Widerlechner were the authors of requiem masses. However, the majority of Bernardine compositions are anonymous. The last part of second chapter discusses the activity of music ensembles (for example in Sokal, Budzław, Kalwaria Zebrzydowska, also trumpet ensemble in Dubno).

In the third part of the dissertation, the Gregorian Plainchant for requiem mass from studied manuscripts was analysed. The second part of the analysed repertoire are polyphonical settings of requiem masses from Bernardine sources. 20 requiem masses were discovered, half of them preserved incompletely. All of these compositions are two- and three-voice settings, some of them contain the organ accompaniment. These requiem masses are based mostly on simple polyphony which mostly contains parallel thirds and sixths. I *Canto fratto*

settings of *Dies irae*, *Salve Regina* and *Libera me* were presented in the chapter as well. The most important example of the last one is 'Libera Kielcense', a composition that was popular in the 18th and 19th centuries.

The fourth chapter discusses the *officium defunctorum* in 18th-century Bernardines convents. This part of the thesis is also dedicated to numerous polyphonic compositions of *exequiae*. Examples of them are *Salve Regina*, *Libera me* and *Ne recorderis*.

The last chapter contains details about the reception of Bernardine funeral music in the repertoire of other convents and congregations. The repertoire based on similar style of music in the sources of other convents was also studied. Many discovered sources allowed to discover that the Bernardine repertoire played an important role in forming the funeral music performed in the Commonwealth.

Andrzej Godek